

КЎКДУМОЛАҚ МАЙДОННИ ҚУЙИ ВА ЎРТА ЮРА ЎТҚИЗИҚЛАРИНИНГ ЛИТОЛОГИК ТАВСИФИ

Панжиев Ҳикмат Аҳадиллаевич

Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти

Аннотация: Мақолада Бухоро-Хива нефтгазли хавзасини кўкдумолоқ майдонинг геологик тузилиши ва чўкинди қатламининг минералогик таркиби килтирилган. Кўкдумалоқ майдонининг стратиграфик тузилиши килтирилган. Кўкдумалоқ майдонининг юра даври ўтқизиклар нефт ва газга истиқболли ҳисобланади.

Калит сўзлар: палеозой, мезазой ва кайнозой, Зекри, Дивалкак, Кушаб, юра, карбонат формацияси, туз ангидрит формацияси, неоком, альб.

Annotation: The article describes the geological structure of the Bukhara-Khiva oil and gas basin and the mineralogical composition of the sedimentary layer. The stratigraphic structure of the blue area is shown. The Jurassic deposits of the Kokdumalak area are promising for oil and gas..

Keywords: Paleozoic, Mesozoic and Cenozoic, Zekri, Divalkak, Kushab, Jurassic, carbonate formation, salt anhydride formation, neocom, alb.

Ўрганилаётган ҳудуднинг геологик тузилишида палеозой, мезозой, кайнозой ёшидаги ўтқизиклар иштирок этади. Буларнинг ичида меза-кайназой даври ўтқизиклари кўпроқ ўрганилган. Чунки бу давр ўтқизиклари нефт ва газга истиқболли ҳисобланади.

Палеозой эротемаси - PZ

Чоржов тектоник поғонаси марказий қисмида олиб борилган чуқур бурғулаш ишлари натижасида палеозой ётқизиқлари асосан чўкинди ва метаморфик тоғ жинсларидан (оҳактошлар, рифли оҳактошлар шунингдек туфлар) иборат эканлиги аниқланган. Палеозой ётқизиқлари 2907-3027м (Зекри майдони 4,5,6,7-кудукларида), 2935м (Дивалкак, 1-кудук), 2675м (Чандир 4-кудук), 3195м (Уртабулак 102-кудук), 3707м (Кушаб 1-кудук), 3934м Памук 1-кудук) чуқурликларида очилган.

Мезозой эротемаси - MZ

Мезозой ётқизиқлари палеозой ётқизиқлари устида бурчакли номувофиқлик билан ётади ва улардан метоморфизмга учрамаганлиги, алоҳида горизонтлар мустаҳкамланганлиги билан фарқланади. Уларнинг қалинлиги жанубдан шимолга қараб қисқариб боради. Юра кесмасининг қисқариши, асосан, туз-гипс ётқизиқлари қалинлиги камайиши ҳисобига юз беради.

Юра системаси – J

Ўрганилаётган майдон юра ётқизиқлари барча қудуқларда очилган ва терриген, карбонат ва туз-ангидритли ётқизиқлардан ташкил топган. Терриген ётқизиқлари ҳосил бўлиши, айнан, қуйи-ўрта юра комплекси, фундамент блокининг бир йўналишида нотекис ҳаракатланиши билан боғлиқ.

Юра ётқизиқлари кесмасининг пастки қисми терриген континентал ва юқори қисмида денгиз-лагуна ҳосилаларидан ташкил топган. Континентал ётқизиқлар қумтошлар, алевролитлар ва гиллар билан алмашиб ётувчи юпқа қатламли аргиллитлардан тақиб топган. Терриген юра ётқизиқлари Испанли-Чандир кўтарилмасида 435 м дан (2 қудуқ, Дивалкак) 683 м гача (1 қудуқ, Крук), Денгизкул кўтарилмасида 565 м (102 қудуқ, Ўртабулак), Култак кўтарилмасида -741 м гача (3 қудуқ, Кўкдумолак) ўзгаради.

Юра терриген жинслари қалинлиги қисқарган зоналарида ётқизиқларнинг қумлиги ортади.

Қудуқдаги геофизик тадқиқотлари (ГИС) маълумотларига кўра терриген юра ётқизиқларида XVII, XVIII, XIX ва XX коллектор горизонтлар ажратилган бўлиб, улар бир неча майдонларда (Дивалкак, Ўртабулак, Помук, Шимолий Алан, Кўкдумолак ва бошқалар) маҳсулдор эканлиги кузатилган.

Карбонат формацияси ётқизиқлари терриген формацияси ётқизиқларига мувофиқ ётади ва қалинлиги 84м дан 352м гача ўзгарадиган фашиал ўзаро боғланган карбонатли жинсларнинг турли хил комплексларидан иборат.

Карбонатли юра кўпинча оҳактошлардан, унинг фашиал ўзгариши туфайли вужудга келган оолитли, уюшиқли, пелитоморф оҳактошлари ва уларнинг оралиқ турларидан ташкил топган. Коллектор жинслари уюшиқли, оолитли, уюшиқли-сувўтли оҳактошлар ҳисобланади. Оҳактошлар қисман ёки кучли доломитлашган.

T6 қайтарувчи горизонти шу ётқизиқлар юзасига тегишли (K+O). Карбонатли ётқизиқлар қалинлиги 84 м дан 352 м гача боради. Келловей-оксфорднинг карбонатли ётқизиқлари устида кимеридж-титоннинг тузангидритли ётқизиқлари ётади, бу қатламлар XV-1 (T6) горизонтининг газ учун тутқич вазифасини ўтайди. Киммеридж-титон ётқизиқлари ангидрит, оч қизғиш рангдаги гиллар, алевролит ва доломитлашган оҳактош линзалари ҳамда мергеллар бўлган қумтошларидан ташкил топган. Ўрганилаётган майдонда кимеридж -титон ётқизиқларининг қалинлиги 160м дан 402м гача ўзгаради.

Бўр системаси - K

Бўр ётқизиқлари карбонатлар ёки ангидритларнинг ювилган юзаси ётади, қуйи ва юқори бўлимларга ажралади.

Қуйи бўр - K₁

Қуйи бўр неокомнинг қизил рангли континентал терриген ётқизиқлари ҳамда апт ва альбнинг кулранг денгиз чўкинди терриген ётқизиқларидан ташкил топган. Ўтказувчан қумтошлар XII, XIII, XIV горизонтларга ажратилган. Қуйи

бўр ётқизиклари қалинлиги ўрганаётган майдонда 350 метрдан 700 метргача ўзгаради.

Юқори бўр - K₂

Юқори бўр сенон-турон яруслари ва юқори сеноман яруси ётқизикларидан ташкил топган бўлиб, кам миқдорда оҳактош ва мергел қатламчаларига эга бўлган кулранг терриген чўкинди жинслардан ташкил топган. Юқори бўр қалинлиги 800 метрдан 1100 метргача ўзгаради.

Кайнозой эратемаси - KZ

Кайнозой ётқизиклари палеоген, неоген ва антропоген ётқизикларидан ташкил топган.

Палеоген системаси – P

Палеогеннинг қуйи қисми палеоценнинг бухоро қатлалари кулранг оҳактошларидан, сарғиш-кулранг зич, баъзан дарзлашган ва ғовакли кумтошлардан иборат. Бу ётқизиклар ўрганилаётган майдоннинг барча қисмида мавжуд ва ишончли сейсмик таянч вазифасини ўтайди. Уларнинг қалинлиги 75м дан 230 м гача ўзгаради.

Палеоген оҳактошларида эоценнинг органик моддаларига бой қора кулранг ва яшил-кулранг гиллари ривожланган (40м чамаси).

Неоген – N

Палеоген ётқизикларининг ювилган юзасига кумтош, гил, алевролитлардан ташкил топган неоген (0-110м) ётқизиклари ётади.

Тўртламчи давр ётқизиклари – Q

Тўртламчи давр ётқизиклари гил, соз тупроқ, кумтошлар ва суглинкалардан ташкил топган бўлиб, уларнинг қалинлиги 30-40 м дан ошмайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Акрамходжаев А.М. и др. Литология, стратиграфия, нефтегазоносность Южного и Западного Узбекистана, Ташкент. ФАН. 1971. С. 200.
2. Арифджанов М.Х. Рифовые комплексы карбонатов келловей оксфорда Узбекистана. Ташкент. ФАН. 1975. С. 162.
3. Бабаев А.Г. Карбонатная формация юрского возраста платформенной области Узбекистана и ее нефтегазоносность. Ташкент. ФАН. 1983. С. 1-160.
4. Бабаев А.Г., Симоненко А.Н. и др. Формация юрских палеоседиментационных бассейнов Узбекистана и ее нефтегазоносность. Ташкент. 1990. С. 1-292.

